

Janez Strehovec

TEHNOKULTURA - KULTURA TEHNA, Koda, Študentska založba ŠOU, Ljubljana 1999

Študentska založba ŠOU je v zbirki Koda izdala zajetno in zanimivo delo Janeza Strehovca z naslovom "Tehnokultura – kultura tehna". Obširna knjiga sistematično obdela vsa temeljna vprašanja tehnokulture sodobnega časa, vpliva na družbeno zavest, predstavi oblike tehnoumetnosti in poda nekatera teoretična izhodišča novih kulturnih trendov. Strehovec v pogled je do nekaterih pojavov v tehnokulturi tudi kritičen, predvsem gre za pojav MTV-zacije ali disneyfikacije v kulturi.

Izum kiberprostora je v umetnost uvedel popolnoma nove razsežnosti v vseh umetniških zvrsteh: likovni, vizualni in literarni. Z nastankom računalniških inštalacij, cd romov, interaktivnega kina, hiperteksta ter spletnih strani se je umetnost popolnoma spremenila. Spremenil se je tudi pojem umetnika, saj sedaj ni več nujno, da ima ustvarjalec/ umetnik umetniško izobrazbo. Je nekakšen računalniški programer in tehnolog. Kaj pa je pogoj za pravilno ovrednotenje takega umetniške-

ga dela? To so merila estetske, derealizacije (načina biti), kreativnosti in umestitve na družbeno mesto v umetnosti, pravi Strehovec v poglavju "Sporna umetniškost novega razreda kot-da-umetnin".

Umetnost se je v novi dobi tehnokulture popolnoma spremenila. Na spreminjanje, oziroma izginjanje umetnosti so opozorili že Heidegger, Adorno, Benjamin, Baudrillard in drugi. Martin Heidegger je v svojem delu "Tehnika in obrat" opredelil bistvo tehnike kot postavje. Postavje omogoča tehniški pristop do bivajočega, toda hkrati ga po svoje tudi ogroža:

"Bistvena grožnja se je človeku že dogodila v njegovem bistvu," pravi Heidegger.

"Gospodstvo postavlja grozi z možnostjo, da bi se mogla človeku odtegniti povrnitev v neko izvirnejše odkrivanje in s tem izkušanje prigovora prvotnejše resnice."

Nevarnost, ki jo v tehniki vidi Heidegger in na kar opozori tudi Strehovec, je torej odmikanje resnice. Podobno nevarnost lahko zaslutimo tudi v kiberumetnosti. V kiberkulturi klasično pojmovanje človeka zamenja pojmovanje človek – stroj, kiborg, ki je nekakšen križanec med človekom in strojem. In kaj je ta kiborg, če ne prav Frankenstein nove dobe? Lik iz romana Mary Shelly, ki je star dve stoletji, je danes največja muza režiserjev in znanstvenikov.

"*Tehnokultura je kultura nenaravnega, artificiranega sveta. To je svet, v katerega lahko posežemo z vmesniki, kot sta igralna palica in miška, s tipko za brisanje in gumbom za pospešeno vrtenje naprej. Vanj se lahko potopimo in dosežemo občutek "biti tam" prek kazalcev naše virtualne prisotnosti v umetnih okoljih, kakršna sta recimo kurzor in avatar v kibernetnem prostoru,*" pravi Strehovec.

Dejstva, da tradicionalno pojmovana umetnost izginja, so se zavedali že misleci frankfurtske šole. Walter Benjamin je spreminjanje umetnosti povezoval s spremembo njene kulturne in obredne vrednosti. Opredelil je tudi bistvene razlike med tradicionalnim umetniškim delom ter modernim delom tehniške reprodukcije. Lastnosti

tradicionalnega umetniškega dela so za Benjamina: avra, enkratnost, izvirnik, utemeljitev v obredu, kulturna vrednost, kontemplativna recepcija, distanca do predmeta ter umetnik kot slikar. Za moderno umetniško delo pa so značilne popolnoma nasprotni lastnosti: krivitev avre, tehniške reprodukcije, množice kopij, utemeljitev v politiki, razstavna vrednost, taktična recepcija, operacijski pristop ter umetnik kot snemalec.

Sprememba nosilcev umetnosti je torej v tehnokulturi več kot očitna. Namesto slik gledamo v zaslon, namesto knjig beremo hipertekst. Vse pa se konča s pritiskom na tipko. Tudi pisana beseda je sedaj brana na zaslonu in ne več v knjigi – postala je virtualna beseda.

"Digitalna beseda je praviloma hrana na zaslonu, ki je njen prikazovalni medij, medtem ko je elektronski spomin v računalniku njen pomnilnik. Stran v knjigi pa zamenja okno na zaslonu."

In kako se na take spremembe odziva naša zavest? Ali se bomo sposobni ubraniti umetnim, vzporednim svetovom, ki iz dneva v dan silijo v naše življenje? Jih bomo znali uporabiti, ne da bi pretrpeli veliko osebno škodo?

Zahodni civilizaciji, za katero je značilen povnanjen način življenja, namreč grozi nevarnost, da pozabi na človeka. Z očaranostjo in zaslepljenostjo nad tistim, kar se dogaja zunaj, – zunaj subjekta in zunaj duše, se sodobni človek izgublja v fiktivni realnosti. Ali je to beg ali je to nujna izkušnja sodobnega človeka, pa ostaja vprašanje brez odgovora.

Metka Cotič